

Metodický list: Jarmila Pláteníková

Téma lekce

V této lekci se snažíme poskytnout prostor k porovnání totalitních režimů, které ve 20. století výrazně zasáhly do historie našeho národa, skrze příběh konkrétního člověka.

Lekci můžete využít v rámci výuky jako úvodní, motivační aktivitu k tématu totalitních režimů při výuce dějepisu, společenských věd, v rámci projektů, průřezových témat atd. Nebo lekci využijte jako shrnutí pro již probrané téma.

Pomůcky

Pracovní listy pro každého žáka, technika k puštění audioukázek, promítací technika, vytištěné textové ukázky z Doplňkových materiálů.

Vzdělávací oblasti

Osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Časová dotace

Jedna vyučovací hodina (případně dvě, pokud se rozhodnete pro doplnění více informací a využití většího množství otázek v reflexivní části).

Úvodní aktivita

Cílem aktivity je vyvolat v žácích zvědavost, zájem o předkládaný příběh. Získávají první informace a domněnky o příběhu pamětnice. Skrze vizuální zkoumání, řízenou imaginaci a interpretaci obrázků jsou aktivně zapojeni do lekce.

CCA 5 MIN

SAMOSTATNÁ PRÁCE

1. Vizuální zkoumání postavy: Rozdejte žákům pracovní list č. 1. Pokud z důvodu úspory papíru tisknete pracovní list oboustranně, upozorněte žáky, ať list neotáčejí. Mají za úkol odhadovat a zapisovat, co je na obrázcích. Podporujte je ve volném proudu myšlenek. Nic není špatně. Mohou navrhnout více možností. V každém okénku by žáci měli mít něco zapsaného.

5 MIN

SAMOSTATNÁ PRÁCE

2. Řízená imaginace, práce se stereotypy: Nechte žáky zavřít oči a vybavit si obrazy k termínu „koncentrační tábor“. Jde o obraz/fotku, ne děj. Jejich úkolem pak bude obraz co nejvěrněji popsat. Pokud má více žáků před očima stejný obraz (kouřící komíny, ostnaté dráty, člověk v pruhovaném mundúru apod.), věnujte pozornost hledání detailů, shod a rozdílů u jednotlivých obrazů (např. roční doba, počasí atd.). Typy obrazů, se kterými žáci přijdou, zapisujte na tabuli.

Promítněte obrázek z pracovního listu č. 2, nebo jej žákům rozdejte do dvojic vytištěný, a porovnejte zápis představ na tabuli s obrázky. Je pravděpodobné, že se budou alespoň částečně shodovat. Je to způsobeno tím, že ikonické obrazy k tématům, jako je např. holokaust, jsou ve sdílené kolektivní paměti ovlivněny fotografiemi a dokumentárními filmy, které k tématu existují. Tyto ikonické obrazy k přiblížení tématu využívá i autor komiksu. Obrázek, který si typicky s koncentračním táborem nespojujeme, je poslední obrázek znázorňující práci v pracovním lágru. Zeptejte se žáků, zda i v jejich představách se objevila práce v koncentračním táboře. Pokud ne, doplňte informaci, že součástí mnoha typů táborů byla i nějaká práce (různé třídící a pomocné práce v likvidačních táborech, dopravní stavby a hornictví v gulazích, zemědělské práce v koncentračních táborech, práce v továrnách pro nuceně nasazené, doly v komunistických lágrech...). Co mají jednotlivé typy táborů společného, v čem se liší?

3 MIN
SAMOSTATNÁ PRÁCE

3. Hledání rozdílů: Pokračujte na pracovním listu 1 další stránkou. Žáci hledají rozdíly mezi dvojicemi obrázků.

3 MIN
SAMOSTATNÁ PRÁCE

4. Dramatická situace: Žáci zapisují, jakou emoci ženská postava cítí. Co dalšího udělá? Co by na jejím místě cítili žáci a co by udělali?

Získání nových informací

25 MIN
SAMOSTATNÁ PRÁCE

5. Celá třída společně poslouchá audionahrávky, které jsou v Dodatečných materiálech. Žáci si piší poznámky do pracovního listu.

Přichází odhalení, k čemu se obrázky vztahují. Pusťte jednotlivé ukázky a čtěte text (nebo ho rozdejte žákům k přečtení, nechejte text někoho nahlas přečíst). Žáci si dělají poznámky do pracovního listu. Po poslechu každé ukázky se ihned ujistěte, zda žáci porozuměli. Pokud je to třeba, pusťte/přečtěte ukázku znovu. Pokud žáci mají nejasnosti, dotazy, umožněte jim, aby v diskusi dali příběh dohromady. Pokud ani to nestačí, dovysvětlete zásadní informace na základě životopisu v Dodatečných materiálech. Získané informace zapisujte na tabuli. Po poslechu všech ukázek zkontrolujte, zda jsou jasné všechny zásadní informace, zda je možné utvořit časovou osu příběhu. Jedna ukázka se vždy vztahuje ke skupince obrázků, tak jak jsou spolu na pracovním listu. Pokud byste měli obavy, zda bude audionahrávka dostatečně srozumitelná (záleží na technické vybavenosti, akustice třídy atd.), tak je možné k nahrávce žákům promítnout nebo vytisknout přepis nahrávky (viz „Přepis audia“ v Dodatečných materiálech). Mohou očima sledovat text, který jim pomůže se v nahrávce neztratit. Avšak nedoporučujeme audionahrávku textem zcela nahradit, hlas pamětníka má velkou autenticitu. Přehled životních událostí Jarmily Pláteníkové je v Dodatečných materiálech („Celý životopis“) a informace níže.

První skupina obrázků – pustte klip „Účast v odboji“ – audio

Druhá skupina obrázků – promítněte dataprojektorem obrázků z Pracovního listu 2 nebo jej dětem rozdejte vytištěný, a pustte klip „Podmínky v pracovním táboře“ – audio

Třetí skupina obrázků – přečtěte „Text k obrázku 3“ (v Dodatečných materiálech), text přečtěte Vy, některý z žáků nebo jej dejte k dispozici všem žákům

Čtvrtá skupina obrázků – pustte klip „Setkání s dozorcem“ – audio

Informace, které mohou žáci získat z poslechu audionahrávek / čtení textu:

- Jarmila se strýčkem působila v odboji, nosila zprávy a peníze (1. obrázek / audio).
- Rodičům byl Němci zabrán statek pro účely vybudování vojenského cvičiště (3. obrázek / text).
- Jarmilu hledalo gestapo a byla povolána do Německa na práci, nejdřív do Frankfurtu nad Mohanem a pak do tzv. Sackische (3. obrázek / text).
- Byla v táboře (špatné podmínky), byla v kanceláři, navījela motory (2. obrázek / audio).
- Po válce byl rodině statek vrácen, ale ve špatném stavu, později zabaven pro účely JZD (3. obrázek / text).
- V tramvaji poznala muže, který byl dozorcem v táboře a zabil několik lidí. Přestože muže na Jarmilin popud zatkla policie, byl nakonec bez trestu propuštěn s odůvodněním, že prošel očištnou komisí a je členem ÚV KSČ. Paní Jarmila reagovala tím, že roztrhla legitimaci politického vězně, a tak nedostávala žádné odškodnění (4. obrázek / audio).

Ujistěte se, že žáci rozumí pojmům, které zaznívají v nahrávkách:

odboj

gestapo

totální nasazení

JZD

očištná komise

ÚV KSČ

odškodnění politických vězňů

Reflexe

---

5 MIN
CELÁ TŘÍDA

Tato část lekce vede ke shrnutí získaných informací a k zhodnocení vlastní práce. Poskytuje prostor k zamyšlení nad přesahy tématu do dalších oblastí i k osobě žáka samého. Dle Vámi vytyčeného cíle lekce, atmosféry ve třídě, času, návaznosti na další lekce atd. vyberte některé z níže uvedených otázek a nechte žáky na ně odpovídat.

Uvolnění emocí

„Jak na vás tento příběh zapůsobil? Pokud byste měli tento příběh opatřit novinovým titulkem, jaký by byl? Jaké by asi mohlo být životní krédo paní Jarmily? Jaký okamžik příběhu na vás nejvíce zapůsobil, co jste cítili? Jaké vlastnosti paní Jarmila měla, jak se projevil? Jaký byl její vztah k režimům, které zasáhly do jejího života?“

Reflexe vlastní práce

„Jak se vám v lekci pracovalo? Co pro vás bylo nejobtížnější? Jak se vám obtíže podařilo překonat? Co vám z dnešní lekce zůstane v paměti, nějaký obraz, představa? Vyhovovalo by vám využít autentický lidský příběh i pro další učení?“

Zobecnění

„Podobných příběhů, jako je ten Jarmilin, je celá řada. Znáte nějaký další osud (třeba i z rodiny, vyprávění, knih, filmů), který by vám něčím příběh Jarmily připomínal? Máte představu, kolika lidí se nucené nasazení týkalo? V jakých podmínkách pracovali? Jaké to mohlo mít pro jejich život následky? Kolik osob a jakého původu bylo internováno v zajateckých, koncentračních táborech? Znáte nějaký příběh z tohoto prostředí? Proč takové tábory vznikly? Navštívili jste některý?“

Návrhy na další okruhy otázek, pokud se rozhodnete tento příběh využít jako úvod k obecnějšímu tématu totalitních režimů:

1. podobnost nacismu a komunismu
2. další totality v historii a dnes
3. jak včas poznám přechod od demokratického státu k totalitnímu

Pokud žáky příběh Jarmily Pláteníkové zaujal, můžete jim doporučit celý komiks (k dostání na eshop.pametnaroda.cz) nebo odkaz na vyprávění na www.pametnaroda.cz. Pokud by k tomu byl prostor a ze strany žáků zájem, může si život Jarmily Pláteníkové někdo za domácí úkol podrobněji nastudovat a spolužákům o něm referovat.

Dodatečné materiály:

- Audionahrávky
  - Přepis audia
  - Text k obrázku 3
  - Celý životopis
- <http://www.pametnaroda.cz/story/platenikova-jarmila-1924-417>